El tractament integrat de les llengües a l'educació primària

Llorenç Comajoan-Colomé
llorenc.comajoan@uvic.cat

UVIC
UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

GRELL
Grup de Recerca en
Educació, Llenguatge i Literatura

Cas

- Isabel Estrada és professora de literatura espanyola a City College a Nova York.
- Té un fill de 8 anys (Dylan) i ens ho demana perquè l'any que ve portarà el seu fill a una escola catalana.
- Ens fa una pregunta: Quin enfocament per ensenyar llengües es fa servir a les escoles a Catalunya avui dia?

EL PUNT AVUI+

SOCIETAT BARCELONA - 18 març 2018 2.00 h

EDUCACIÓ

Aprendre llengües amb criteri

- Ensenyament posa en marxa un programa que vol racionalitzar l'aprenentatge dels idiomes
- Es pretén evitar explicacions duplicades i coordinar els continguts
- El pla es proposa aprofitar la pluralitat del país

Institut de Badalona, on s'aplica el programa Avancem JOSEP LOSADA.

NOTÍCIES DE ...

Badalona

PUBLICAT A

El Punt Avui. Girona
18-03-2018, Pàgina 18

El Punt Avui. Barcelona
18-03-2018, Pàgina 18

El Punt Avui. Camp i Ebre
18-03-2018, Pàgina 18

El Punt Avui. Lleida
18-03-2018, Pàgina 18

El Punt Avui. Maresme
18-03-2018, Pàgina 18

El Punt Avui. Catalunya Central

Aprenentatges competencials

Característiques dels aprenentatges competencials

Transferibles

Es poden utilitzar en contextos diferents

Significatius i permanents

Perduren i no s'obliden de seguida

Productius

Permeten fer activitats que no són exclusivament reproductives o repetitives

Funcionals

Permeten resoldre problemes de la vida quotidiana

Competències bàsiques

Les 8 competències bàsiques

Competències bàsiques que els alumnes han d'adquirir en acabar l'ensenyament obligatori

1	Competència comunicativa, lingüística i audiovisual
2	Competència matemàtica
3	Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
4	Competència artística i cultural
5	Competència digital
6	Competència social i ciutadana
7	Competència d'aprendre a aprendre
8	Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria

Àmbit lingüístic

Competències bàsiques de llengua catalana i llengua castellana 8

Dimensió comunicació oral 10
- **Competència 1.** Comprendre textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i escolars 11
- **Competència 2.** Produir textos orals de tipologia diversa adequats a la situació comunicativa 17
- **Competència 3.** Interactuar oralment d'acord amb la situació comunicativa, utilitzant estratègies conversacionals 21

Dimensió comprensió lectora 25
- **Competència 4.** Llegir amb fluïdesa per comprendre textos de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i escolars en diferents formats i suports 26
- **Competència 5.** Aplicar estratègies de comprensió per obtenir informació, interpretar i valorar el contingut d'acord amb la tipologia i la complexitat del text i el propòsit de la lectura 30
- **Competència 6.** Utilitzar, per comprendre un text, l'estructura i el format de cada gènere textual i el component semàntic de les paraules i de les estructures morfosintàctiques més habituals 36
- **Competència 7.** Aplicar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement propi 41

Dimensió expressió escrita 45
- **Competència 8.** Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa i el destinatari 46
- **Competència 9.** Produir textos de tipologies diverses amb un lèxic i estructura que s'adeqüin al tipus de text, a les intencions i al destinatari 49
- **Competència 10.** Revisar el text per millorar-lo i tenir cura de la seva presentació formal en funció de la situació comunicativa 54

Dimensió literària 59
- **Competència 11.** Llegir fragments i obres i conèixer alguns autors i autores significatius de la literatura catalana, castellana i universal 60
- **Competència 12.** Crear textos amb recursos literaris per expressar sentiments, realitats i ficcions 66

Dimensió plurilingüe i intercultural 69
- **Competència 13.** Ser conscient de la pertinença a la comunitat lingüística i cultural catalana, i mostrar interès per l'ús de la llengua catalana 70
- **Competència 14.** Conèixer i valorar la diversitat lingüística i cultural de Catalunya, l'Estat espanyol, d'Europa i del món 73

Annex 1
Continguts clau de les competències 76

- El tractament integrat de què?
  - Llengües
    - Quines llengües?
  - Llengües i continguts
    - Quines llengües i quins continguts?
- Per què es proposa que es faci el tractament integrat de llengües (i continguts)?
  - *Hipòtesi de la interdependència lingüística*
  - *James Cummins*
  - *Hipòtesi del llindar*
  - *Colin Baker*
  - *Transllenguar, translanguaging*
  - *Vicent Pascual*
  - *Tractament integrat*
  - *Competència subjacent comuna*

Què vol dir ser bilingüe, multilingüe, plurilingüe?

Justificació del TIL

1. Psicolingüística
2. Sociolingüística
3. Lingüística del text
4. …

Què vol dir ser bilingüe o plurilingüe?

- Suma de 2 persones monolingües?
- Un tot integrat que es fa difícil destriar en dues unitats separades?

Ensenyament bilingüe (Vila, 1998)

- L'ensenyament bilingüe o multilingüe implica models d'organització escolar que tenen com a objectiu possibilitar el domini d'una o més llengües a què l'escolar no té accés en el seu medi social i familiar.
- És a dir, l'organització escolar pretén suplir la manca d'exposició a una o més llengües en contextos informals i alhora possibilitar-ne el domini per a usos formals.

- Com? Aprenent per mitjà d'una L2

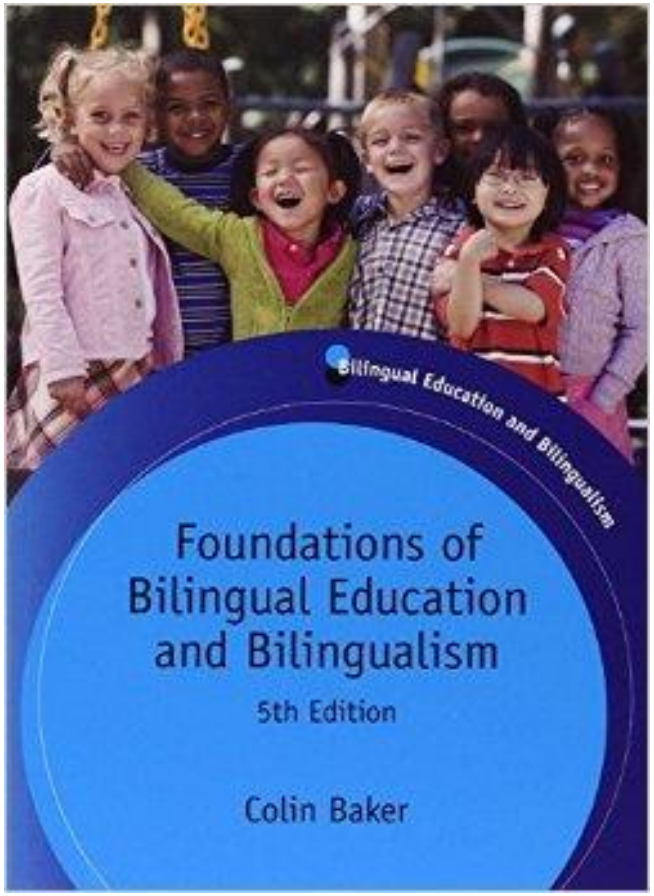
Bilingual Education and Bilingualism
Foundations of Bilingual Education and Bilingualism
5th Edition
Colin Baker

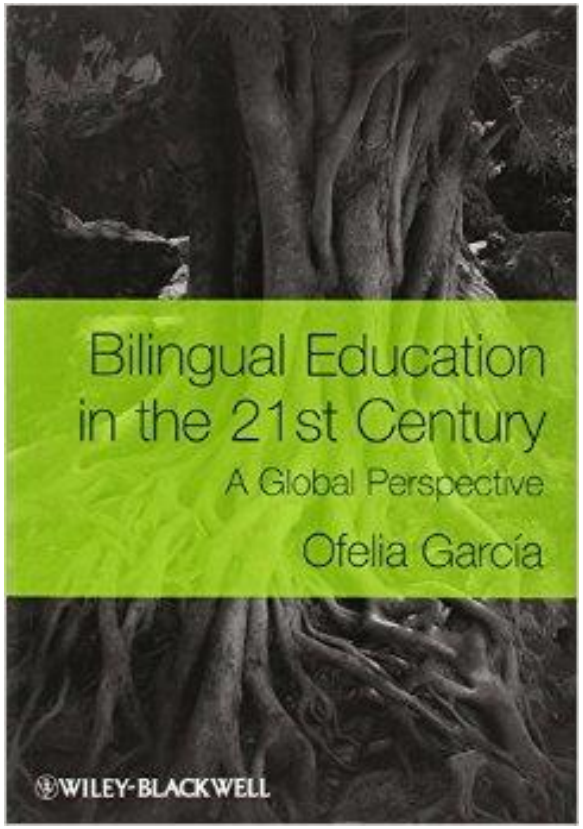
Bilingual Education in the 21st Century
A Global Perspective
Ofelia García
WILEY-BLACKWELL

tardor
El tractament de les llengues en un model d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià
valencià

EDUCACIÓN Y PSICOLOGÍA
Fundamentos de educación bilingüe

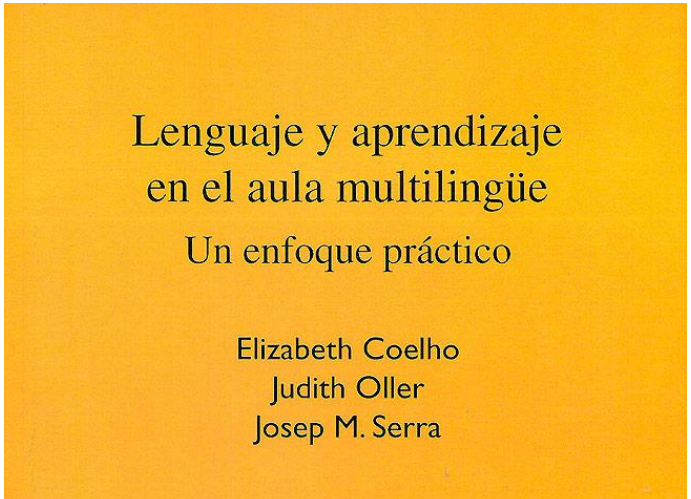
Lenguaje y aprendizaje en el aula multilingüe
Un enfoque práctico
Elizabeth Coelho
Judith Oller
Josep M. Serra

Teories cognitives del bilingüisme (Baker, 2011)

- Teoria de l'equilibri: el coneixement d'una L2 desequilibra l'L1 ➲ els bilingües tenen un coneixement inferior als monolingües
  - Balances
  - Globus
- Teoria "popular": model de bilingüisme de competència subjacent separada (Cummins, 1980):
  - Sense transferència entre les llengües
  - Espai restringit per a cada llengua
  - Evidència?

THE SEPARATE UNDERLYING PROFICIENCY (SUP) MODEL OF BILINGUAL PROFICIENCY

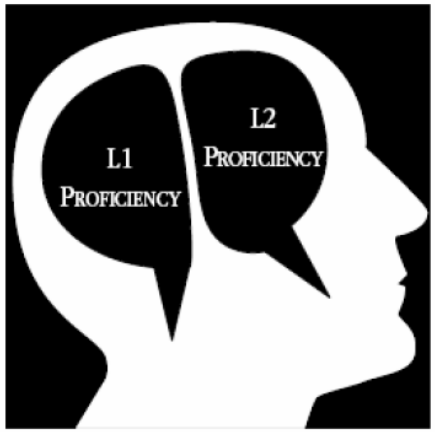

Figure 1.
The Separate Underlying Proficiency Model

Alternativa: Model de bilingüisme de competència subjacent comuna

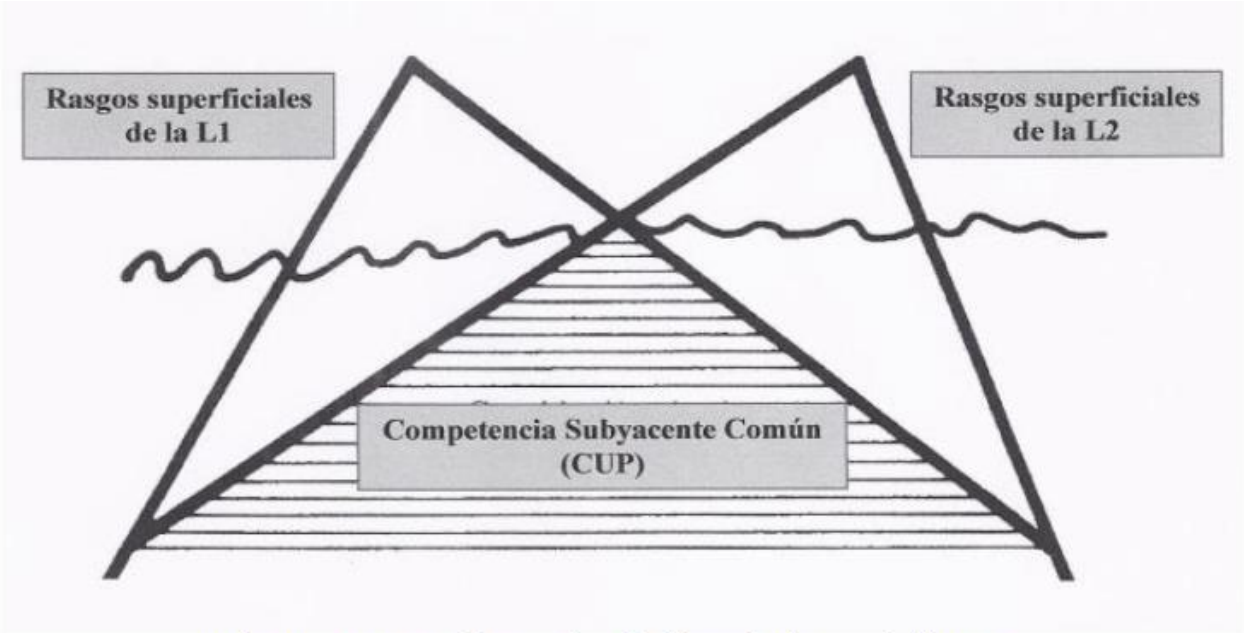

Figura 1: Interdependencia lingüística en bilingües (modelo del "doble iceberg")
Fuente: Baker y Hornberger (2001)

The Common Underlying Proficiency (CUP) Model of Bilingual Proficiency

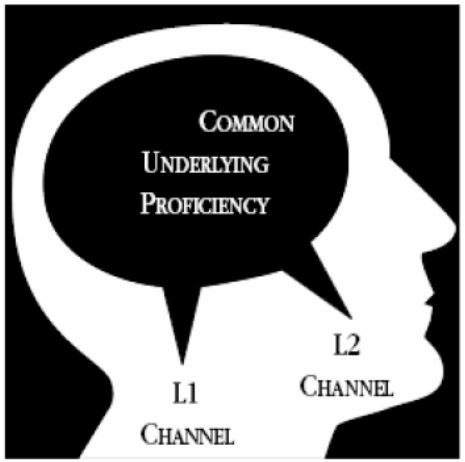

Figure 2.
The Common Underlying Proficiency Model

Competència subjacent comuna
(Baker, 2011)

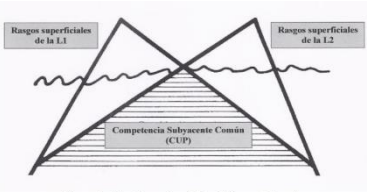

Figura 1: Interdependencia lingüística en bilingües (modelo del "doble iceberg")
Fuente: Baker y Hornberger (2001)

1. Hi ha un punt central de processament de totes dues llengües.
2. Els individus poden emmagatzemar sense grans problemes dues o més llengües ("normalitat" del multilingüisme).
3. Les habilitats de processament i el rendiment escolar es poden aconseguir mitjançant dues o més llengües.
4. La llengua que l'alumne fa servir a l'aula ha d'estar suficientment desenvolupada per processar els reptes cognitius escolars.
5. Les habilitats lingüístiques en l'L1 o L2 contribueixen a desenvolupar el sistema cognitiu central. Per tal que l'L1 o l'L2 enriqueixin el sistema, han d'estar suficientment desenvolupades.
6. Si l'L1 o l'L2 no estan prou desenvolupades (per exemple, per baix prestigi, actituds negatives, etc.) hi ha conseqüències negatives.

The Effects of Bilingualism

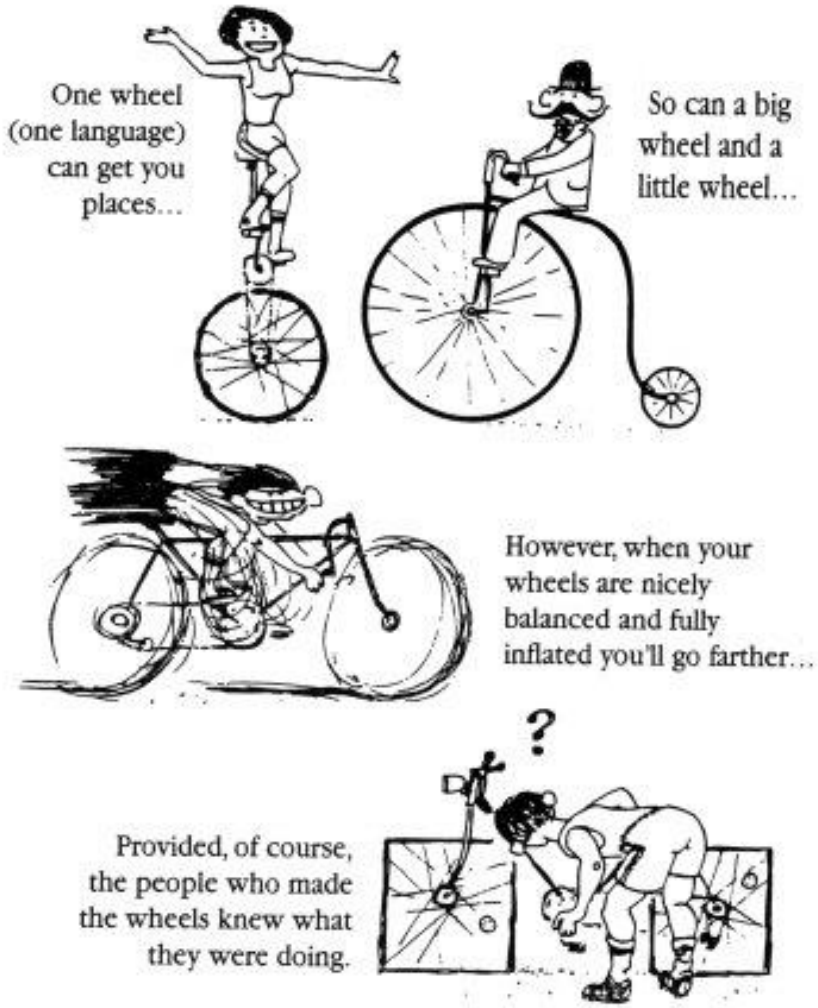

Cummins, J. (2001). *Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society* (p. 171). Los Angeles, CA: California Association of Bilingual Education.

Retrieved from www.joanwink.com/scheditems/effects-of-bilingual.jpg

- Abril de 2018

Model plurilingüe i intercultural

Ser plurilingüe no vol dir dominar totalment un gran nombre de llengües, sinó adquirir l'habilitat d'utilitzar més d'una varietat lingüística amb diferents graus de coneixement i per a diferents propòsits (conversar, llegir o escriure, etc.).

L'educació plurilingüe, doncs, té tres objectius principals:

- Fer els aprenents conscients del seu repertori lingüístic i cultural, i valorar-ne la naturalesa.
- Desenvolupar i millorar tot aquest repertori (la competència comunicativa general de l'aprenent).
- Proporcionar a tots els aprenents els mitjans per desenvolupar aquesta competència de manera autònoma i al llarg de tota la vida.

Així doncs, l'educació plurilingüe va més enllà de l'ensenyament de diverses llengües. Implica que totes les llengües comparteixen un mateix objectiu, el desenvolupament de la competència comunicativa dels parlants, i suposa la utilització de diferents idiomes com a vehicle per a l'adquisició de nous coneixements.

2. Els objectius del model educatiu plurilingüe i intercultural de Catalunya

En el nostre context, aquest model d'educació plurilingüe i intercultural es concreta en els següents objectius:

- Proporcionar a l'alumnat una competència plurilingüe i intercultural que garanteixi, en acabar l'educació obligatòria, un bon domini de les llengües oficials, català, castellà i occità a l'Aran, i de la llengua de signes catalana, si s'escau, i un grau de competència suficient en una o dues llengües addicionals, i la capacitat de conviure en una societat multilingüe i multicultural.
- Reforçar el paper de la llengua catalana com a llengua de referència del sistema educatiu i potenciar-ne l'ús per part de l'alumnat.
- Capacitar els alumnes per utilitzar totes les llengües del seu repertori individual per al gaudi i la creació estètica, per a l'anàlisi crítica i l'acció social a través del llenguatge, i per actuar de manera ètica i responsable en qüestions d'importància local o global.
- Desenvolupar en l'alumnat la capacitat d'utilitzar la seva competència plurilingüe per processar informació vehiculada en diferents llengües amb l'objectiu de construir coneixement nou.
- Fer presents en els centres les llengües i cultures dels alumnes d'origen estranger, afavorir-ne el reconeixement, destacar-ne el valor cultural i econòmic, i promoure'n la integració educativa.
- Despertar en els alumnes la curiositat per altres llengües i cultures, proporcionar-los coneixements sobre com són i com funcionen i afavorir la seva autonomia per aprendre-les al llarg de tota la vida.

Els dos enfocaments més complexos i exigents, tant des del punt de vista dels objectius d'aprenentatge i ús de les llengües com pel que fa a la formació del professorat, que permeten avançar en aquesta concepció global de l'aprenentatge de llengües, són els que es basen en el tractament integrat de llengües (TIL) d'una banda, i el tractament integrat de llengua i continguts (TILC) d'una altra. Aquests dos enfocaments tenen un caràcter troncal en la implementació d'una educació plurilingüe i, per tant, esdevenen clau en el model lingüístic del nostre sistema.

QUADRE 4. CONCEPCIÓ GLOBAL DE L'APRENENTATGE DE LLENGÜES

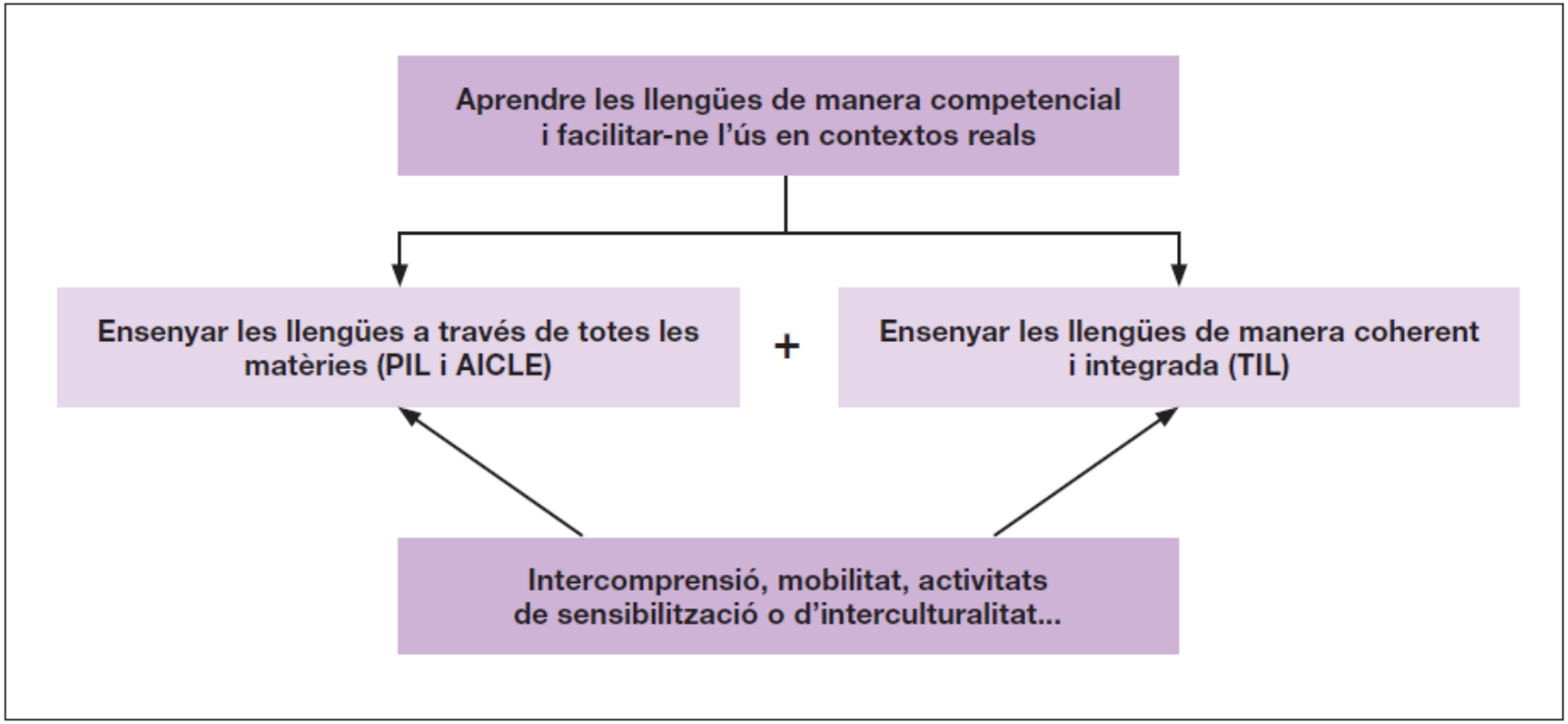

Principis bàsics

- Pàgines 24-25

Exemples

- A nivell de centre: projecte lingüístic de centre
- A nivell de programació de cicle: programació conjunta
  - Departament de català, hora de català

  - Departament de llengües...
- A nivell de curs-aula: disseny d'activitats competencials d'aprenentatge integrat de llengües

Seqüències didàctiques

- SD en una llengua
  - Cicle inicial: el conte (en català), la descripció (en castellà), les instruccions (en anglès)
- SD en diverses llengües
  - Cicle inicial: el conte (en català, castellà i anglès)
- Quins avantatges i quins inconvenients té cada tipus de SD?

Exemple 1

- Cicle inicial
  - Fira de contes d’arreu del món per compartir amb la comunitat (o una altra escola):
    - El docent explica un conte en la llengua A.
    - El docent fa preguntes en la llengua B.
    - Els alumnes contesten oralment en...
    - Els alumnes escriuen un nou final en la llengua C.

Exemple 2

- Cicle mitjà
  - Intercanvi oral i escrit amb una altra escola per explicar on vivim i convidar-los a una visita.
    - Preparació per al projecte en la llengua A.
    - Escriptura: descripció de l'entorn en llengua B
      - Vegetació: llengua X
      - Clima: llengua X
      - Poble-ciutat: llengua X
    - Oralitat: vídeo en llengua X (o llengües)

Exemple 3

- Cicle superior
  - Argumentació sociolingüística
    - Plantejament de la situació: llengua A
    - Anàlisi de les argumentacions: llengua B
    - Escriptura de les argumentacions: llengua C
  - Presentació oral
    - Llengua o llengües

Com ho sé?

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

Xarxa de Competències Bàsiques

FULL D'INDICADORS PER A L'ENSENYANT
És competencial aquesta unitat o seqüència didàctica?

Els docents desenvolupem la programació a través d'unitats o seqüències didàctiques. Però, com podem saber si aquestes unitats han estat dissenyades per afavorir l'assoliment de les competències per part del nostre alumnat? Els següents indicadors pretenen ajudar-nos en aquesta reflexió i ens poden ser útils tant per revisar les unitats que desenvolupem de manera habitual com per crear-ne de noves.

	En relació amb les activitats plantejades	Sí	No
1	Responen a una seqüència didàctica lògica? Exploració d'Idees prèvies - Introducció de nous continguts - Estructuració dels coneixements - Aplicació a la resolució de problemes		
2	Les situacions d'aprenentatge es plantegen amb preguntes o com a problemes a resoldre?		
3	Els continguts treballats es relacionen amb fets reals o problemes quotidians?		
4	Suposen aplicar coneixements adquirits i fer nous aprenentatges?		
5	Es facilita la relació de coneixements de diferents àrees o matèries?		
6	Es preveuen tasques que comporten l'ús d'habilitats cognitives de complexitat variada?		
7	L'alumnat coneix l'objectiu de les tasques?		
	En relació amb l'ús de recursos i materials	Sí	No
8	S'utilitzen recursos i materials diversos?		
9	Estimulen la curiositat i la creativitat en l'alumnat?		
10	Connecten amb els seus interessos?		

	En relació amb l'organització social de l'aula	Sí	No
11	Es fomenta l'autonomia?		
12	S'intervé amb preguntes adequades més que amb explicacions?		
13	Es complementa el treball individual amb el col·lectiu?		
	En relació amb l'atenció a la diversitat	Sí	No
14	Es respecten els diferents ritmes de treball de l'alumnat?		
15	Es preveuen activitats multinivell?		
	En relació amb l'avaluació	Sí	No
16	Es comparteixen amb l'alumnat els criteris d'avaluació (criteris d'èxit) i es comprova si se'ls han representat?		
17	Es comunica als alumnes els criteris de qualificació (és a dir, d'on surten les notes i el tipus i nombre d'activitats d'avaluació que hi haurà)?		
18	Es preveuen espais amb estratègies per ajudar l'alumnat a identificar el que ha après i per comprendre les raons de les seves dificultats?		
19	Es preveuen espais per a la co-avaluació o la posada en comú dels aprenentatges entre els alumnes?		
20	En finalitzar la unitat es fan servir dinàmiques o instruments perquè els alumnes verbalitzin què han après, identifiquin en què han de millorar i es faciliten eines i recursos per aconseguir-ho?		

http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/_media/cursos/curriculum/inf_pri/cape/2._full_indicadors_unitat_o_projecte_competencial.pdf

Exemples per saber-ne més

1. Projecte Avancem (Generalitat de Catalunya)
2. CESIRE (Generalitat de Catalunya): Àmbit lingüístic
3. Aplicació de recursos al currículum (ARC) (Generalitat de Catalunya

Exemples de SD competencials:

- Exemple de seqüència didàctica competencial: Escriptura d'un text expositiu
- Més exemples de seqüències competencials:
  - http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/_media/cursos/curriculum/inf_pri/cape/3._exemple_enriquiment_activitat_competencial.pdf
  - http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/materials/sfec/index
  - https://docs.google.com/document/d/1SelJdW5rl1GxmHrWdtXow-wM6OXoam8nD-Q-SWXF6go/edit

Reptes

- Coordinació a nivell de centre, cicles i docents
- Programacions
- (Re)equilibri entre llengües
- Comunicació amb la comunitat
- Paranys polítics (cf. Mallorca)

Moltes gràcies

Llorenç Comajoan-Colomé
llorenc.comajoan@uvic.cat

UVIC
UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

GRELL
Grup de Recerca en
Educació, Llenguatge i Literatura